

Богословски факултет
Катедра Практическо богословие

РЕЗЕНЦИЯ

от доц. д-р дякон Иван Стоянов Иванов

за предложения текст за докторска дисертация

на Елица Славчева Христова

на тема:

“ОСМОГЛАСНАТА СИСТЕМА НА „БОЛГАРСКИЙ РОСПЕВ“ В СТИХОВЕТЕ НА ПСАЛОМ 140: 1-2 ОТ СКИТСКИТЕ ИРМОЛОГИОНИ“

Г-жа Елица Христова предлага текст за докторска теза в научно направление „Религия и Теология“, в областта на „Практическото богословие“ и по-специално „Източно църковно пеене“, с цел придобиване на образователната и научна степен „Доктор“.

Съдържанието е изложено върху 140 стандартни страници, използвана литература-извори, Библиография, Приложение както следва: Предговор, Въведение, I Глава, II Глава, III Глава, Заключение, Използвана литература, Приложение.

ОБЕКТИВНОСТ НА СТАНОВИЩЕТО:

Критериите по които е направено това становище са съобразени с условията за даване на научни степени и научни звания, предвидени в закона и правилника, съобразно спецификата на научните области за присъждане на научно-образователна степен “ДОКТОР”. Поради това се придържам към изискванията на ЗВО, ЗНСНЗ и Правилника за прилагането им, според които в предложени за вътрешно обсъждане дисертационен труд се търси: оригиналността в научно-изследователската област „Религия-Теология“; съпоставяне с отпечатани изцяло или на части текстове от научното изследване; точност на Съдържанието; Оригиналност на приносите в научното направление „Религия-Теология“; Демонстрация на задълбочени научни знания и възможност за самостоятелни научни изследвания, хипотези и изводи¹.

¹ Дисертационният труд по ал. 2 от Закона се подготвя самостоятелно и не може да повтаря буквално темата и значителна част от съдържанието на представения текст.

Дисертацията съдържа ясно формулирани проблем, цел и задачи, което показва, че докторантът: познава литературата и научните достижения в конкретната научна област; открил е нерешените или частично решени проблеми в конкретната научна област; може да систематизира и да осмисли критично съществуващите научни тези и да заеме аргументирана позиция; може да провежда успешно самостоятелно научно изследване; може да оформи и изложи резултатите от научното изследване разбираемо, логично и прецизно. Това може да се постигне с допълнение към съществуваща теория или методология, чрез авторски хипотези и тези, което повишава валидност на дисертацията (респ.ефективност) или разширява полето на приложението ѝ; разработка на нов метод или усъвършенстване на известен метод; приложение на съществуваща теория или методология за обяснение или анализ на конкретни изследователски процеси с формулирани изводи.

ОБЕКТИВНОСТ НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ТЕЗАТА:

I. ОБЩИ ПРИНЦИПИ И ПРОБЛЕМИ:

1. Изследването има интердисциплинарен характер. Има методологично смесване на исторически, историографски, изкуствоведски, химнографски и литургически принципи;
2. Заглавието в неговата последна форма претърпя няколко редакции и отговаря на съдържанието на дисертацията;
3. Уводът е заменен от Въведение и прави крътък обзор на изследванията по тази тематика. Предимно от славянски автори: И. Вознесенски, Д. Разумовски, А. Преображенски, В. Металов, С. Смоленски, С. Кожухаров, Е. Тончева, А. Николов, И. Тюлев, Х. Шалдев;
4. Методологията е свързана със средствата на музикално-теоритичната, компаративната и квинтативната методика;
5. Целта на дисертационния труд е да се направи анализ на песнопенията върху стиховете на Псалом 140:1-2 от Скитските ирмологиони, на базата на които да се изведът основните принципи на осмогласната система на „болгарский распев“;
6. Задачите са: да се направи анализ на научните изследвания по темата, да се представят исторически сведения по темата, да се открият проблемите на осмогласието, проблемите на химнографията, проблемите на музикалната теория, проблемите на музикалния език

Чл. 27. (1) (Нова - ДВ, бр. 19 от 2011 г., в сила от 8.03.2011 г.) Дисертационният труд трябва да съдържа научни или научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в науката. Дисертационният труд трябва да показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания. (2) (Предишен текст на чл. 27 - ДВ, бр. 19 от 2011 г., в сила от 8.03.2011 г.) Дисертационният труд е представен във вид и обем, съответстващи на специфичните изисквания на първичното звено. Препоръчителното изискване е дисертацията да съдържа: заглавна страница; съдържание, увод; изложение; заключение - резюме на получените резултати с декларация за оригиналност; библиография.

и лексика, да се използва правилната методология за изследване на православната монодийна музика;

7. Предмет на изследване в дисертацията са песнопенията на „болгарский роспев“ от Скитските ирмологиони – ръкописи от XVII-XVIII век, наречени така по името на манастира „Голям Скит“ в село Манява, Ивано-Франковска област, днес в пределите на Украйна, където са създадени. Ръкописите съдържат песнопения за целия богослужебен кръг, което показва, че този напев е бил ежедневно практикуван от монасите там. Тяхното богатство дава основание и на най-големия изследовател на източната църковна музика – Елена Тончева, още през 1981 г. да нарече манастира Голям Скит – „школа на българский роспев“;

8. Разделението на съдържанието е направено на много точки и подточки, което не е според стандарта за дисертационно съчинение и придава несинхронност на изложението;

9. Авторът се е съобразил с предварителните изисквания за научна редакция на текста, направени по време на предварителното обсъждане в Първичното звено;

10. Дисертационният труд е структуриран в три глави, които обхващат:

а. Първа глава съдържа аспекти в изследванията върху „болгарский роспев“, като очертава постиженията в областта на църковното музиковедие. Дават се подробни сведения за контекста, в който се развива църковнопесенната практика. Поставят се основни проблеми на музикалния език и научната терминология в областта на православната църковна музика. Изясняват се проблеми на нотацията и се дава тяхното възможно решение.

б. Втора глава съдържа анализ на конкретния музикален материал. Анализират се основните характеристики на музикалната система – музикален строй, обем и конструкция на гласовете, ритмоинтонационни особености и структурно композиционни особености на мелоса.

в. Трета глава дава сведения за писмения екзегезис и устната музикална практика, като се извеждат основни принципни положения. Представя се приложената в изследването методология, като чрез сравнителния метод се подчертават възможностите и приложението на монодийната православна църковна музика;

11. Трудно се откриват изследователски хипотези;

12. В Заключението се открояват следните резултати: Църковнопесенната практика на „болгарский роспев“ от Скитския манастир в село Манява е представена в контекста на историческите и систематическите обусловености и взаимовръзки, в които тя се е развивала ;

13. Съдържанието е изградено върху литература, която е ограничена също върху български и руски, основно православни изследователи, което е недостатъчно за систематичното изследване на тази проблематика и има леко отклонение от изследванията в областта на Практическото богословие;

14. Критичният апарат е изграден добре, удобно в края на всяка страница, което улеснява четенето, но понякога не е ясно кога се цитира точно и кога се сравнява;
15. Същинското Приложение, което за една дисертационна разработка е задължително и има приносен характер е представено с факсимилета и редакции, от страна на автора. Според изискванията Приложението трябва да съдържа резултати от теоретични и експериментални изследвания, проведени както от автора, така и от други лица, които тук са намерили място в преводите, направени от автора;
16. Липсват Извори.
17. Не могат да се окрият границите на чисто аналитичното и систематичното изследване и интерпретиране на разглежданите музикални примери и връзката им с богословската интерпретация от една страна, и авторовите интерпретации от друга, в този смисъл субективното и обективно авторско отношение към проблематиката се преплитат. Това вероятно е проблем на методологията или по-точно влияние от методологията на чужди автори;
18. Граматически и стилово текстът на работата е недостаъчно точен, според стандартита на българската грачатика.;
19. Използването на научната терминология е на ниво, но няма точна номенклатура, повечето термени са вмъкнати свободно и случайно, а би било добре, в подобна разработка, да бъдат на оригинален език със съответните шрифтове;
20. Текстът като цяло е добре и по-специално в музикологичната част;
21. Бележките под черта: открива се нагаждане на научните издания на съвременни бълг. автори към текста, като се откриват само публикации на настоящи преподаватели – хабилитирани – в БогФ, това е грубо нарушение на етиката за съставяне, оригиналност и дисертабилност на текста, защото използването на библиографията трябва да е съобразно научноизследователските принципи, а не да се пригажда към вече изказани авторови тези, които стоят като придатък към текста и не се вписват в основната мисъл на автора;
22. Използвана литература (не по-малко от 110 заглавия - монографии, книги, учебници, научни статии и доклади, фирмена литература, повечето издадени през последните 10-15 години, от които 35-40 % на латиница; използваната литература трябва да бъде тематично максимално близка до дисертационния труд и да дава пълна и точна картина за състоянието на проблема; всички заглавия от използваната литература е препоръчително да бъдат цитирани в дисертацията);
23. Всички гръцки термини би трябвало да бъдат в оригинал, ако не – точно транскрибирани на латиница, но не на кирилица;
24. Елица Христова е много ясна в своя начин на излагане на проблемите, много добре базирано на изследванията, макар и непълни, в тази област. Тя много балансирано се основава на изворовите свидетелства на изследователските становища, по

- отношение на проблемите на „болгарскии роспев“ по конкретно в този скит и ирмологиона, който тя разглежда.
25. Но, малко незадълбочено или малко повърхностно се разглежда проблематиката по отношение на чисто богословската материя.
 26. По отношение на музикологичното изследване, това тя използва стандарт. Това е интердисциплинарно изследване и е сложно използването на методологията на музикологията и богословието, трябва да познаваш и едната и другата страна. Но, по отношение на основни за богословската наука принципи и методи на изследването, според мен в тази дисертация липсват. Според мен не е достатъчно задълбочено.
 27. За мен втората част от I глава – трябва да е първа част, на I глава.
 28. По отношение на термините, авторът поемата инициативата да ги въвежда по свой принцип, това между другото е много революционно, защото терминологията не може да се изясни и до ден днешен в научните дискусии. Проблемите с термините не могат да се изяснят все още от съвременната музикология. Това е дисертабилно, но при бъдещо публикуване бих искал да ги видя всички тези термини в отделен параграф, което ще е доказателство защото само специалистта може да ги открои.
 29. По отношение на музикологичната част – музикален строй, обем, конструкция, ритмически особености – там сте точна, така както когато дирижирате. Няма възможност никой да оспорва.
 30. По отношение на III глава, умело правите връзката между писмена и устна практика. По отношение на исихазма, трябва повече да развиете защото давате своята дисертация, така сякаш всички сме музиколози и разбираме, т.е. това е един конспект на една дисертация.
 31. Хипотезите са много разлети, неясни.

II. ПОЗИТИВИ НА ДИСЕРТАЦИЯТА (БОГОСЛОВСКИ И МУЗИКОЛИГИЧНИ):

1. темата на дисертацията е разгледана в историка-музикологичен аспект;
2. основно внимание се обръща на теоретичните проблеми, свързани с осмогласието като основен закон в източноцърковната музика с химнографията, с научната терминология;
3. на базата на извършения екзегетичен анализ на песнопенията от Скитските ирмологиони е изведена стройна методика за изследване на православната източномонодиинна музика. Важен приносен момент е, че дисертацията дава примери за приложението на тази методика;
4. задълбоченото изследване на изследваната тема е постигнато, макар и трудно с адекватна научна методология и води до позитивни научни резултати;
5. църковнопесенната практика на „болгарскии роспев“ от Скитския манастир в с. Манява е представен в контекста на историческите и

систематическите обусловености и взаимовръзки, в които тя се е развила;

6. изложен е цялостен подробен анализ на осмогласната система на „болгарский распев“, според изрвания конкретен музикален материал – стиховете на Пс. 140: 1-2 от Скитските ирмологии;

7. приносен момент също така е приложението на музикологичната и богословска методология в изследването и апликирането на различните музикални системи, което дава възможност за извършването на по-цялостен анализ – от технологично равнище до извеждане на композиционни модели на музикално мислене и музикалносемантични връзки;

8. дисертацията извежда, в общи принципи, важни проблеми на музикалнотеоритичната наука, които имат приносен момент в изследването на източноправославната музика.

.....

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА СТАНОВИЩЕТО:

На основание на Чл. 66. (1): Дисертационният труд е научно съчинение, което съдържа научни или научноприложни резултати с оригинален принос в науката и показва, че кандидатът има задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания. (2) Дисертационният труд се представя във вид и обем, определени от първичното научно звено. В него се включват заглавна страница, съдържание, увод, изложение, заключение – резюме на получените резултати с декларация за оригиналност и библиография.

Предложеното изследване на Елица Христова на тема:
“ОСМОГЛАСНАТА СИСТЕМА НА „БОЛГАРСКИЙ РОСПЕВ“ В СТИХОВЕТЕ НА ПСАЛОМ 140: 1-2 ОТ СКИТСКИТЕ ИРМОЛОГИИ”

синхронизира със законовите критерии и изисквания за написване на докторска дисертация. Откритите проблеми по отношение на литургически, исторически и музикологични принципи не са в разрез с църковното учение и традиция, и при публикуване трябва да се отстранят, за да синхронизират с научните критерии за обективност на съдържанието.

Дисертацията има приносен характер, което ми дава основание да препоръчам допускането до публична защита.

Доц. д-р дякон Иван Иванов

Месина, Италия, 24 август 2012 г.